

Skriftlig innspill til Utvalg for fremtidens fellesskole fra Samarbeidsforum for praktiske og estetiske fag

Samfunnet rapporterer et økende behov for yrkeskompetanse innenfor de praktiske og estetiske fagene; gode håndverkere i alle deler av industri og bygg- og servicebransje, kulturarbeidere som videre kan utvikle kulturnasjonen Norge, kunstnere som utfordrer det etablerte og designere som skal imøtekomme morgendagens krav til tilrettelegging for en aldrende befolkning, og kokker som skaper kulinariske opplevelser og sikrer et velfungerende matsystem og beredskap.

De praktiske og estetiske fagene er svært sentrale fag i dagens skole. Ikke bare representerer de nesten 25% av timetallet på grunnskolen, de utgjør også et viktig grunnlag for at skolen skal kunne oppfylle sitt mandat for opplæringens verdigrunnlag innenfor prinsippene for læring, utvikling og dannelse. Både det faglige innholdet i fagene og læringsformene tilfører barna kompetanse og erfaringer som ofte kan være vanskelig å definere i ord, men som likevel er helt sentrale for å danne det hele mennesket.

Den nåværende regjeringen arbeider for å oppnå en mer praktisk skole med mer praktisk læring i alle fag. De praktiske og estetiske fagene er eksplisitt nevnt som helt sentrale i denne sammenhengen. For mange elever kan disse fagene være spesielt meningsfulle og bidra til økt motivasjon, engasjement, pågangsmot og motstandsdyktighet i skolehverdagen. Disse fagene skal i tillegg bidra med noe mer utover rent instrumentell kunnskap. For noen skal det være en vei mot et yrke, mens for andre skal det være en byggestein for livsmestring. For andre er det et innblikk i egen og andres kultur og en tilhørighet med tidligere generasjoner.

I et fragmentert verdensbilde representerer de praktiske og estetiske fagene samlende aktiviteter som å harmonere sammen i takt gjennom sang, å jobbe sammen om større kunstprosjekt, å sette opp et teaterstykke der alle har en rolle å spille, å få opplæring i håndverkstradisjoner i handlingsbåren mester/lærling-forhold, eller å sammen lage gode måltid og samtale rundt bordet i sosialt lag. Disse håndfast aktivitetene skaper en tilhørighet som kommende generasjoner kommer til å trenge i enda større grad fremover, og bør derfor være med å definere fremtidens fellesskole.

Organisasjonene Kunst i Skolen, Kunst og design i skolen, Musikk i Skolen og Mat og helse i skolen, samlet under paraplyen Samarbeidsforum for praktiske og estetiske fag, har lang

erfaring med disse problemstillingene, og har mange tanker om både utfordringer og muligheter innenfor dagens og fremtidens skole.

Begrepet fellesskolen

- Fellesskolen skal anerkjenne barnas naturlige kreativitet og nysgjerrighet, og ivareta disse styrkene som redskap for læring i alle fag.
- Fellesskolen skal bygge på et likt fundament, uavhengig av geografi eller størrelse. Elevene skal sikres en kvalitativt god undervisning, med like rammer for undervisningen, uavhengig av hvilken skole de går på. Det innebærer å møte fagkompetente lærere i alle fag, og få undervisning i spesialrom med tilgang til nødvendig utstyr der det kreves, som i fagene musikk, mat og helse og kunst og håndverk.
- De praktiske og estetiske fagene spiller en viktig rolle i fremtidens fellesskole. Det handler om å gi elevene like muligheter til å oppdage nye evner og kompetanser. Forskning viser at hvorvidt du oppsøker opplevelser og aktiviteter innen kunst og kulturfeltet i barndommen, avhenger av oppvekst og sosialkulturelt oppvekstmiljø. De praktiske og estetiske fagene og kunst- og kulturmøter gjennom for eksempel Den kulturelle skolesekken, spiller en utjevnende faktor fra et sosioøkonomisk perspektiv.
- Fellesskolen er et mangfoldig læringsfellesskap der alle gjør hverandre gode. I fellesskolen samvirker elevene og de ansatte, og skolens miljø skapes i samarbeid mellom disse. Fellesskolen er en skole der det ikke er enveiskommunikasjon eller kunnskapsoverlevering, men der elevene kjenner at de, som mennesker, blir sett og kan være med å påvirke. De praktiske og estetiske fagene er fag som ivaretar og ser den enkelte elevs behov og utfordringer, samtidig som fagene bygger det kollektive.

Hva mener dere er viktigst å bevare i dagens skole?

- Opplæringens verdigrunnlag slik den kommer til uttrykk i LK20, spesielt fokus på tydelig vekt på menneskerettigheter, sekulær og mangfoldig tilnærming, de tverrfaglige temaene som oppfordrer til å se kunnskap og ferdigheter på tvers av fagene, og vekt på elevmedvirkning, elevens evne til kritisk tenkning og refleksjon.
- Ambisjonen med å gjøre skolen mer praktisk bør videreføres og praktiseres i enda større grad. Med "mer praktisk" mener vi en skole som tar på alvor de praktiske og estetiske fagenes mulighet til læring som er kroppslig, taktil, utøvende, analyserende, og teoretisk. Fagene har de egenskapene at de ivaretar både teoretisk kunnskap og utøvende ferdigheter.
- Målet om en opplæring preget av dybdelæring og tverrfaglighet. Å gi elevene mulighet til å bruke kunnskap og ferdigheter på tvers av fagene.

- De praktiske og estetiske fagenes muligheter til å bidra til læring på andre arenaer og andre læringssituasjoner; f eks utstillinger, skolehage, musikaloppsetninger, konserter, kulturelle arrangementer osv. Denne type læringssituasjoner bør være inkludert, og legges bedre til rette for, i fremtidens fellesskole.
- Lærerens metodefrihet.

Utviklingstrekk som utfordrer fellesskolen

- Det er en tendens til økende individualisme og en oppfatning om at felles dannelse og en felles grunnmur ikke er viktig for den enkelte. Et sterkere fokus på individuell valgfrihet utfordrer ideen om et læringsfellesskap der alle deler felles kunnskap og verdier. Dette fører til en fragmentering av skolen, der den kollektive identiteten og samfunnsforståelsen svekkes til fordel for individuelle preferanser.

Et mottrekk her er kunst og kultur som viktige byggeklosser også i framtidens fellesskole, i å bidra til forståelsen av en *felles kulturell grunnmur* - en grunnmur som skaper trygghet og tilhørighet.

- Den digitale virkeligheten som bygger ned fysisk kommunikasjonskompetanse mellom mennesker er en utfordring. Et mottrekk er de praktiske og estetiske fagenes betydning som praksisnære, kroppslige fag, der man agerer i fysisk samhandling, i motsetning til den virtuelle verden som nå i høy grad dominerer.
- Fellesskolens ideal om like muligheter for alle barn utfordres av den økende tendensen til kommunal selvrådighet. Når staten viser mindre vilje til å forskriftsfeste funksjoner som sikrer likhet, overlates ansvaret i større grad til den enkelte kommune. Dette, kombinert med varierende kommuneøkonomi, fører til store forskjeller i kvaliteten på undervisningen og elevenes muligheter. Resultatet er en fragmentert fellesskole hvor barnas rettigheter og læringsutbytte avhenger av postnummeret deres, snarere enn en nasjonalt garantert standard.

Vi mener skolens viktigste oppgaver i fremtiden er:

- En skole som fremmer demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte, og som lærer elevene å fremme ulike syn, gi uttrykk for meninger og klasserom hvor det er lov å diskutere og greit å være uenig.

- For fremtidens skole anser vi det som essensielt at skolen prioriterer å skape et miljø som fremmer trygghet, dannelse, og motstandsdyktighet hos elevene. Her spiller de praktiske og estetiske fagene en nøkkelrolle, da de tilbyr unike muligheter for elevene til å uttrykke seg, samarbeide og oppleve mestring.
- Vi mener det er avgjørende å utvikle pågangsmot, løsningsdyktighet, kreativitet og samhandlingsevne. Gjennom skapende prosesser og praktisk utøvelse i disse fagene, kan elevene styrke sin selvtillit og evne til å tenke nytt.
- Skolen bør også arbeide aktivt for å etablere en felles kulturell plattform og forståelse, felles referanserammer, og oppmuntre til nysgjerrighet. De praktiske og estetiske fagene er sentrale i dette arbeidet, da de gir elevene muligheten til å utforske og uttrykke kultur på ulike måter. Disse elementene vil ikke bare ruste elevene for fremtidens utfordringer, men også bidra til et inkluderende og dynamisk læringsmiljø der alle elever føler seg sett og verdsatt.

Andre innspill

- Kompetanse: Utvalget skal komme fram til framtidsscenarioer der arbeidskraften og offentlig ressursbruk skal minimeres. I Meld. St 34 (2023-2024) nevnes kombinerte stillinger i skole og kulturskole som en løsning på kompetanseutfordringen i blant annet praktiske og estetiske fag. I fremtidens fellesskole bør slike strukturelle hinder for en styrket opplæring i praktiske og estetiske fag fjernes, slik at det blir lettere for kommunene å utnytte den samlede fagkompetansen som allerede finnes.
- For å sikre denne like muligheten til kunst og kultur, for elevene å møte en undervisning og opplæring preget av praktisk, taktil, utøvende læring - så er vårt innspill at estetiske fag må gjeninnføres som obligatoriske fag i grunnskolelærerutdanningen, som utdanner fremtidens lærere. Musikk, kunst, håndverk, dans og drama, mat og helse er viktige verktøy for en grunnskolelærer.

Oslo 30.5.2025

Christina Stubbrud, daglig leder Kunst og design i Skolen

Ulrika Bergroth-Plur, daglig leder Musikk i Skolen

Eli Kristin Aadland, styreleder Mat og helse i skole

Anne Elisabeth Sæter, daglig leder Kunst i Skolen